

Nem fog fájni

Harmonia mundi – a SZIMNIA kortárs zenei koncertje. 2012. április 13. KOGART Ház.

[Danczi Csaba László](#)

2012. 04. 20. 17:10

Talán gyermekkori élmény, talán az utóbbi 10 év politikai diskurzusa teszi, de kissé allergiás vagyok a "nem fog fájni" előrejelzésre. Tetszik tudni, amikor hosszan ecsetelik, hogy most valami nagyon szükséges beavatkozás következik, a mi érdekünkben, és persze lehet, hogy úgy gondoljuk ez majd fájdalmas lesz, de tessék elhinni, hogy nem, ez nem fog fájni...

A baj nagyjából az ezzel a kijelentéssel, mint az összes mosóporreklámmal. (Valószínűleg mindenki ismeri, amikor egymással párhuzamosan bemutatják a hagyományos és az új mosópor hatékonyságát, és persze nyilvánvalóan "látszik", hogy az "új" mosópor kategóriákkal veri a hagyományosat.) Ez az a reklám, amit senki nem hisz el, amire mindenki úgy véli, hogy immunis.

A gond az, hogy a reklámszakértők nem hülyék, és eszük ágában sincs azt gondolni, hogy ezt valaki is elhiszi. Ennek köszönhető, hogy az elmúlt 50 évben nem sokat változott a mosópor reklámja. Ez így hat: a tudat alatt. De most nem reklámokról akarok eszmét cserélni, csak arra akartam rávilágítani, hogy ha azt hallom, hogy valami "nem fog fájni", akkor tudom, hogy valami baj van, és biztos vagyok benne, hogy igenis fájdalmas lesz.

Jobban szeretem azt, amikor felnőttek kezelnek. Mondják azt, hogy ez a beavatkozás fájdalmas, kemény lesz, ám kell a gyógyuláshoz, s ha "nagyfiú" leszek és jól viselem a szenvedést, azután sokkal jobb lesz, talán még egy barackot is kapok a fejemre.

Nagyjából ez a helyzet a kortárs zenével is. Nem tudom, én nem ebbe a kategóriába esem, de azt gondolom, hogy sok hallgató úgy véli, hogy dilettánsok gondosan, alaposan készítik úgy, hogy fájdalmas élménnyel szolgáljon. A legtöbb ember ezért előre felkészül a fejfájásra, fájdalomcsillapítót visz magával, és kizárólag olyan kortárs zenei koncertre megy, amiről biztosan tudja, hogy "trendi".

Szóval én azt tartom, hogy ha egy többé-kevésbé ismeretlen kortárs zenei társulat óriásplakátok és gigantikus reklámkampány nélkül rendez koncertet, akkor jobb, ha nem számít telházra. Szerintem ha egy ilyen koncerten 20-30 ismeretlen arc felbukkan (mármint nem a rokonok, kollégák és ellenségek csapata), az figyelemre méltó eredmény, amit érdemes megbecsülni.

Megbecsülni, és nem gyermekként kezelni a közönséget. Mert ez a közönség nem azért jött, mivel valami trendire számít, és valószínűleg a demagont is otthon hagyta. Nem mindenkinek fáj a kortárs zene, s ez kortól, etnikumtól és szocio-ökonómiai státusztól függetlenül így van.

Jókora kitérőt tettem már, szóval ha a kedves olvasó még nem vesztette el teljesen a türelmét, akkor talán továbbra is odafigyel rám, és tán még azt is elhiszi, hogy nem hazudok: nem szoktam ismerőseim koncertjeiről írni, és azt sem szeretem, ha a zenekritikus saját, illetve közvetlen kollégái zenéjét kritizálja.

Nem is bocsátkoznék most abba, hogy Nagy Ákos, illetve a SZIMNIA koncertjét bíráljam, ha nem tudnám azt, hogy erre szükség van, ezt senki nem teszi meg helyettem, és ha nem lennék felkészülve arra, hogy valóban őszintén, előítéletektől és elhajlástól mentesen írjak.

Először is azt szeretném leszögezni, hogy véleményem szerint sikeres, és nagyon jó koncert volt. Mégsem dicsérni akarom most, hanem arról beszélni, hogyan lehetett volna még jobb.

Az első problémám a koncerttel ez a "nem fog fájni" attitűd volt. A másodikhoz viszont újabb kitérőt kell tennem: gondolom nagyon sokan ismerik a kezdeti benyomásokról szóló tanmesét. (Két jelölt megjelenik egy felvételi beszélgetésen, az egyik makulátlan öltönyben, tiszta fehér ingben és nyakkendőben, a másik pedig kissé poros, kávéfoltos alkalmi ruhában. Bemegy a makulátlan külsejű, minden ragyogóan megy, aztán egyszer csak – véletlenül – kiborul a kávéscsésze, és leönti gyönyörű zakóját. A poros, kopottas jelölt bemegy, nagyjából ugyanolyan szinten teljesít, ám a beszélgetés során nem vét semmi hibát. Végül a makulátlan öltönyös sokkal rosszabb értékelést kap, mert apró hibájával lerontja a kezdeti – egyébként magasabb – értékelést, a kopott pedig egyszerűen csak hozza a formáját, azt viszont jól, szóval őt magasabbra értékeli általában.)

Visszatérve a témához, el kell mondanom, hogy a SZIMNIA koncertje alaposan átgondolt, jól felépített előadás volt, ami ritkaság a kortárs zenei szcénában. Ugyanakkor mégsem volt teljesen és helyesen átgondolt, szóval ebben az esetben kávéfoltos lett a makulátlan öltöny, ami még veszélyesebb, mintha egy átgondolatlan, rosszul felépített koncertről lenne szó.

Kezdem az elején. Először feljön a színpadra a KOGART képviselőjében egy férfi, röviden beszél, elmondja, hogy a zene és a kiállítás képei között rendkívül finom, sokrétű kapcsolódás van, ám erről nem kíván beszélni, ezt mindenki maga döntse el.

Ez így teljesen rendben is van, kezdem azt érezni, hogy "nagyfiúnak" kezelnek, ám egyszer csak megjelenik a színpadon egy hölgy (a SZIMNIA képviselőjében), aki hosszas szöveget olvas fel egy papírlapról, amit nem tudok másként értelmezni, mint a zeneszerző ars poeticája, illetve használati utasítás a hallgató részére, hogy hogyan is hallgassa a zenét. Egy-egy szám nagyjából 5 perces, mindegyik előtt kb. 5 perc hasonló felolvasással.

Nem tudom, ki hogyan van ezzel. Én egykoron Rényi Andrástól hallottam egy módszert, és azóta is ezt követem: megállok a kiállítás közepén, körbenézek, és várom, hogy valamelyik alkotás megszólítson. Ha megszólít, odamegyek hozzá és diskurzusba elegyedek vele: kérdéseket teszek fel neki, amelyekre válaszol, s én is válaszolok a kérdéseire. A befogadás diskurzus, amit azzal folytatok, aki megszólít.

Nem szeretem a tárlatvezetést, véleményem szerint az csak a japán turistáknak való. A szakszerűség ürügyén mást sem csinál, mint megszakítja, megerőszakolja diskurzusomat a műtárgyakkal.

Szóval elhiszem, hogy fontos a zenéről beszélni, s a zeneszerzőnek diskurzusba kell lépnie a hallgatósággal. De kérem szépen, ez felnőtt emberek módjára történjen, és diskurzus legyen, valódi interakció! Ha a hallgató kuka, ha nem akar megszólalni, akkor ne törjük meg a (belső) csendet, ne erőltessük rá befogadási szokásainkat! Szóval egy ilyen beszélgetést én leginkább a szünetben, illetve a koncert végén tudok elképzelni, és akkor is, sokkal de sokkal interaktívabb módon.

Nincs az a tanár, aki papírról olvasná fel előadását, illetve aki ezt mégis megteszi, az nem jó tanár. Tudni illik a tanítás interakció, és a felolvasás zárt, egyoldalú helyzetbe állítja a felolvasót. Jelen esetben tovább nehezítette a helyzetet az, hogy a felolvasott szöveg tipikus írott szöveg volt, jó hosszú és összetett mondatokkal, szóval az élő szó illúziójának a legkisebb esélye sem volt.

Na mindegy, lenyelem keserű könnyeimet, elhatározom, hogy nagyfiú leszek, s felkészülve a legrosszabbra várom, hogy mikor üt be a "nem fog fájni" csapása.

Az első számot, Nagy Ákos *Ame no nori fue* című szerzeményét jól ismerem, és élő előadásban is láttam már. Most mégis szinte megdöbben, hogy mennyire egyszerű, letisztult, különösen a (keretes) eleje és vége mint egy pentaton népdal. Nem számít, hogy Matuz Gergely rendellenesen használja hozzá a fuvolát, hogy fúvóka nélkül játszik és a hangok nem egyenletesen temperálta: a zene szép, kellemes, minden rendben van.

Újabb felolvasás, ami arról szól – többek között -, hogy Ligeti két, majd három hangból építi fel a művét. Készülök a legrosszabbra, mintha nem is ismerném Ligei zenéjét, és megdöbbenéssel hallom, hogy az a két hang két "zenei hang" (márpedig A hangból rengeteg van, ahogy b-ből és c-ből is), szóval a kéthangos darab igenis változatos, játékos, ugyanakkor egyszerű és könnyen befogadható.

Újabb felolvasás, amire próbálok nem odafigyelni, hiszen már tudom azt, hogy tényleg nem fog fájni, ez a kortárs igenis könnyen emészthető. Nagy Ákos *Miniatűrök* című darabja Ligeti minimalizmusát viszi tovább, egy egész picit továbbcsavarva, némi dodekafon hangzást keverve az elemek szűkösségébe, szóval érzem az előadás ívét, s megnyugvással nyugtázom azt, hogy hiába közelítünk a klimaxhoz, a zene egyre kellemesebb, összetettebb, szó sincs fájdalomról.

A szokásos szöveg után jön Nagy Ákos elektronikus szerzeménye, az ív egyre magasabb, lassan már a felhők mögül nézek le kisgyermek önmagamra, és nevetek félelmén a szenvedéstől. Baráth Bálint műve a dodekafónia felé tart, szóval látom már, hol az a pont, aminek fájniia kellene, ám csak azért sem, nem a fájdalmat érzem, hanem a gyönyört, ez számomra a koncert csúcspontja.

Itt van az a pont, ahonnan nincs tovább, ahol szünetet kell tartani, úgyszólván megint a pszichológus beszél belőlem. Kevéssé ismert, ám annál megalapozottabb tény, hogy az ember, különösen pedig a hallgató – aki, meglepő, de mégiscsak ember - figyelme ingadozik, és egy-egy nagyobb ingadozás megközelítőleg 20 percenként következik be. (Egy elmélet szerint 20 percenként váltás van a féltekei dominanciában.) Az igazán jó előadó jól tudja és érzi ezt, ahogy árgus szemekkel figyeli a hallgatóság figyelmét (illetve annak lankadását). A jó előadó kb. 20 percenként hirtelen csevegni kezd. Megtöri a komolyságot, anekdotázik, viccet mesél, mintha nem is előbbi önmaga lenne.

Itt sajnos nem volt szünet, nem volt váltás, hanem "bele a lecsóba". Hallottam már Nagy Ákos *Legyek násza* című művét, és Matuz Gyergely fuvolajátékát is nagyra becsülöm. Valószínűleg egy szünet után semmi baj nem történt volna. Valószínűleg, egy picit jobban – már-már a valószínűtlenségig jobban – átgondolva a helyzetet nem következett volna be a "katasztrófa".

Tetszik tudni, ez egyetlen fuvolára íródott darab, amely meglehetősen gyors, és egyáltalán nem tonális futamokat játszik, közöttük olyan "felfúvásokkal", melyek technikailag bravúrossá teszik a darabot.

Próbálok nem figyelni a mellettem ülő Ákosra, aki nagyon halkán, de azért mégis magában beszél, és azt mondja, azért könyörög, hogy "*a dinamika, csak a dinamikát*"... de hiába. A darab túl hangosan kezdődik, jóval halkabb a közepe, s a végén újra felerősödik. Ha jól sejtem, pont az ellentéte annak, amit az ember ideális dinamikának gondol.

Ami különösen rossz a meghíúsult szünet(vágy) utáni frusztrációban, megnyugvásomban, hogy tényleg nem fog fájni, az az, hogy fáj, fizikailag érzem azt, hogy fájnak a hangok.

Persze a szegény zenész nem polihisztor. Túlzás lenne elvárni tőle, hogy komoly akusztikai tanulmányokba merüljön, és a koncert előtt még külön kísérletet is tegyen az akusztikai feltételek próbájára. Ezért segített volna, ha halkabban indít, mert akkor hallotta, észrevette volna, hogy a "felfúvások" túl hangosak. Akkor lett volna esélye arra, hogy játék közben módosítsa a dinamikát. Így, hangosan indítva már semmi esélye nem volt: a hangos hangok között nem halkíthatta le a "felfúvásokat", kénytelen volt azokat ilyen fájdalmas erővel játszani. S mire a darab közepére (a nyugvópontra) értünk, illetve a végére, amikor újra erősödött, már régen késő volt, a fájdalom megtörtént, a fog ki lett húzva.

És nem lett jobb ettől a fájdalomtól, az előadás csúcspontja szenvedés lett. Hiába vált világossá, hogy fokozatosan enged a feszültség, hogy az előadás "kupolás" szerkezetű, s még Nancarrow gépzongora-darabja is, minden – túlzott – komplexitása ellenére egyre alacsonyabb feszültségű.

Nagy Ákos *A gyermek Narayan* című szerzeménye újra az előadás kezdetén tapasztalt megnyugvásba vezetett, s amikor az utolsó darab, Baráth Bálint *Itako no arioso* című alkotása úgy ért véget, hogy nem ért véget, szinte felsikoltottam a gyönyörtől. (Tetszik tudni, amikor valami úgy ér véget, hogy nyitva hagyja az újabb kezdetet, a folytatás lehetőségét...)

Nagyon jó koncert volt, alaposan és gondosan átgondolt felépítéssel. Csak az a kávéfolt, az a foghúzás ne lett volna!

Nem véletlen, hogy egyetlen koncertet sem építenek szimmetrikus kupolaszerkezetre. A csúcspont sosem az előadás közepén van, ha már arányokról beszélünk, akkor inkább az aranymetszés dominál. Pontosabban az a gyakori, hogy egymást váltják a lassabb (illetve egyszerűbb) és a gyorsabb (illetve komplexebb) darabok, s a csúcspont valahol a vége felé van, egy rövidebb levezetéssel.

És nincs az a (kortárs) zenei koncert, amit másfél órán át, egyetlen szünet nélkül vezényelnek le.

Még egy utolsó megjegyzés, ami – részben – megint az én zenehallgatási szokásaimról szól. Tudni illik én szeretem/szeretném külön választani azt, amit tudok és azt, amit hallok. A koncert során arra várok, hogy megszólítsanak a hangok, hogy kontaktusba lépjek a zenével. Csak ezután, a koncert végén veszem fel a prospektust, és kezdem olvasgatni azt, hogy (a szervezők szerint) mit hallottam.

És itt megint egy jókora aránytalansággal szembesülök. Ugyanis a prospektusból megismerem a SZIMNIA-t, Baráth Bálint zongoristát és zeneszerzőt, Matuz Gergely fuvolistát és Nagy Ákos zeneszerzőt, de egyetlen szó sincs Ligeti Györgyről, Madarász Ivánról illetve Nancarrowról. Újra "kisfiúnak" érzem magam. Illetve nem értem, hogy itt most mindent tudnom kellene, vagy egész egyszerűen a zenészek-zeneszerzők szerénységével találkoztam. (Tudni illik én úgy vélem, hogy egy koncerten nincs rangsor, és nincs futottak még lista. Vagy minden szerző egyenrangúként szerepel, vagy egyetlen szerző sincs jelen.)

Éppen ezért fáj, hogy az előadás végén, amelyet jól megérdemelt vastaps zár, a szervező és zeneszerző mellettem ül, lehajol és próbál úgy csinálni, mintha ott sem volna, mintha nem ő lenne az. Eszébe sem jut, hogy kimenjen a színpadra és meghajoljon.

Összegzésként újra elmondom, hogy nagyszerű előadás volt, ahol a zenészek alaposan kitettek magukért. Egyetlen hiba nem esett, (szinte) minden nagyszerűen szólt, ráadásul az egész előadás alaposan átgondolt, jól felépített volt, ami nagyon nagy ritkaság a kortárs zenei szcénában.

Profi előadás volt, profin felépítve és kivitelezve. Csak az a kávéfolt ne lett volna! Utolsó tanulásként pedig azt ismétlem el, amit egyre gyakrabban hallok mindenféle zenei szcéná előadóitól: Mégis, hogyan várod el, hogy a közönség higgyen benned, ha te magad nem vagy képes erre?

A műsoron:

Nagy Ákos: Ame no nori fue

Ligeti György: Musica Ricercata

Nagy Ákos: Miniatűrök

Nagy Ákos: Glowing sky bent branches

Baráth Bálint: La transsubstantiation du point de vue

Nagy Ákos: Legyek násza

Madarász Iván: FürZogy

Nagy Ákos: Vertigo

Conlon, Nancarrow: Study no. 11

Nagy Ákos: A gyermek Narayan

Baráth Bálint: Itako no arioso

Közreműködött:

Baráth Bálint - zongora

Matuz Gergely – fuvola

A cikket a következő címen találhatja meg: <http://www.prae.hu/articles.php?aid=4923>